

Halštatské hradisko Molpír

Dejiny bádania

Hradisko Molpír v obci Smolenice, okr. Trnava bolo po prvýkrát preskúmané už v rokoch 1890 a 1895 miestnym farárom N. Sándorfim, ktorý preskúmal 23 hrobov stredodunajskej mohylovej kultúry. Archeologický ústav SAV v Nitre začal s výskumom v rokoch 1963-1971 pod vedením M. Dušeka. Od roku 1967 spolu so S. Dušekovou preskúmali najvyššie položenú časť hradiska, tzv. akropolu.

Hradisko

Hradisko plnilo významnú úlohu, keďže ležalo v blízkosti pravekej obchodnej cesty, na východnom svahu Malých Karpát. Sprostredkovalo kontakty medzi stredným a severovýchodným Zadunajskom a juhomoravskou oblasťou, ale hlavne juhovýchodoalpskou oblasťou s Pobaltím.

Osídlenie je tu doložené od praveku cez rannú dobu dejinnú a siaha až do stredoveku, ale najintenzívnejšie bolo osídlené v dobe halštatskej.

V priebehu 7. stor. pred Kristom tu bolo vybudované mohutné hradisko v nadmorskej výške 370 m, s rozlohou cca 12-14 ha, ktoré pozostáva z predhradia I, predhradia II a akropoly, najvyššie položená časť, ktorá je obohnaná kamenným múrom z nasucho kladenných kameňov, ku ktorému sa pripájal násyp s drevozemnou konštrukciou.

K drevozemnej konštrukcii boli z vnútornej strany pristavané domčeky (celkom 62), usporiadané v rade vedľa seba. Sú zväčša pravouhlé, s kamennou podlahou a pôvodne mali drevenú balkónovú konštrukciu, terasu. Ich dĺžka je 6-10m a sú široké 3-3,5m. Mali rôznu funkciu, v niektorých sa spracúvali kamene na drvenie obilia, v iných sa vyrábali bronzové a železné predmety.

Okrem toho boli preskúmané dve brány, jedna kruhovitá veža, 7 pecí, štvorcová cisterna vytesaná do skaly (5,7x5,7 m) a kultovné miesto tiež čiastočne vytesané do skaly, 20 m dlhé a 6 m široké, bol to akýsi chrám s tromi kamennými „oltármi“, kde sa našli zvyšky detských a ženských kostier a mesiacovité idoly.

Inventár

Molpír leží na rozhraní dvoch kultúrnych okruhov, a to lužického a východohalštatského, čo sa prejavuje hlavne v keramickom materiále.

A práve do východohalšt. kult. okruhu, do kalenderberskej skupiny patria hlinené mesiacovité idoly, ktoré sa vyskytujú hlavne v bohatých ženských hroboch, v kniežacích mohylách, podobné nálezy sú z mohýl Nová Dedinka, Bad Fischau-Feichtenboden, z hrobu v Sopron-Burgstall. Zastúpené sú hlavne v stupni HaC.

K čomu slúžili tieto hlinené idoly? Podľa bádania B. Teržanovej predstavovali kultové predmety hlavne vysokopostavených žien.

Funkcia kotúčovitých idolov so zavesným otvorom a mesiacovitým vykrojením je doposiaľ neobjasnená, ide buď opäť o predmety používané v kultovom živote, alebo sa uvažuje o tom, že slúžili ako závažia. Zaujímavé je najmä ich geografické rozšírenie v severovýchodohalštatskom kultúrnom okruhu, kde sa nachádzajú prevažne na pohrebiskách v Halimbe, Svodíne a v hrobe z Taty, ktoré patria do skupiny stredného a severovýchodného Zadunajska a spadajú do stupňa HaC, zatiaľ čo v horákovskej skupine pochádzajú výlučne zo sídlisk, predpokladá sa, že sa sem rozšírili práve zo skupiny stredného a severovýchodného Zadunajska.

Tkáčske závažia nájdené v domoch v centrálnej časti hradiska neboli, ako by sa zdalo, súčasťou tkáčskeho stavu, ale predstavovali idoly, poukazovali na symboliku, na kultový význam tkania. Väčšina z nich je zdobená, napr. štyroma fázami Mesiaca, k tomuto je paralela z Rifnika v Slovinsku, alebo z Donjej Doliny, tiež v Kleinklein.

Z domu 17 pochádzajú dve unikátne závažia zdobené štylizovaným symbolom vodných vtákov, druhé, antropomorfným motívom - znázornenie ľudskej postavy.

V centrálnej časti hradiska sa našli 2 fragmenty zoomorfných hrkállok, zachoval sa iba krk s hlavičkou v tvare vodného vtáka, sú charakteristické pre lužický kultúrny okruh ako milodary v hroboch. Medzi ťažiskové oblasti výskytu týchto hrkállok sa rátajú jednak žiarové hroby popolnicových polí a doby halštatskej v severomoravskej oblasti a prienik až do južného Sliezska a východoalpskej oblasti. Ide tak o už spomínaný doklad medzi lužick.kult.okruhom a východohalštatským priestorom.

Keramika

Keramika má prvky domáceho elementu, ale sú tu patrné vplyvy kalenderberskej a slezsko-platenickej kultúry. Zásobnice s vysokým kužeľovitým hrdlom a širokým telom sú typické pre východohalštatskú oblasť a vyskytujú sa v Dolnom Rakúsku v kalenderberskej kultúre. Medzi ďalší keramický materiál typický pre východohalštatský okruh, patria napr. baňaté formy s nízkym hrdlom a vyhnutým ústím, amfory s malým dnom a nízkym hrdlom opatrené niekedy na rozhraní hrdla a tela uchami.

Interpretácia

Dosiaľ sa vie málo o organizácii hospodárstva a nábožensko-kultovom živote obyvateľov hradiska.

Kto boli títo obyvatelia a ako žili? Akú životnú úroveň dosahovali? Ako fungoval obchod, poľnohospodárstvo, výmena tovaru?

Podľa nálezov by sa dalo povedať, že tu žila skupina vznešených mužov a žien vyššej sociálnej triedy, ich hlavnou činnosťou bolo tkáčstvo, výroba priadze, ktorá patrila na denný poriadok tunajšieho obyvateľstva.

Molpír tak patrí medzi významné mocenské a politické centrum s hospodárskym, nábožensko-kultovým životom.

Použitá literatúra

DUŠEK, M. 1971: Slovensko v mladšej dobe halštatskej, Slovenská archeológia 19, 423-464.

DUŠEK, M. 1986: Bautechnik und Einrichtung des hallstattzeitlichen Fürstensitzes in S.-Molpír, Slowakei, Slovenská archeológia 34, 309-317.

FURMÁNEK V.- RUTTKAY, A.- ŠIŠKA, S. 1991: Dejiny dávnovekého Slovenska. Bratislava. s. 53, s. 73.

STEGMANN-RAJTÁR, S. 1998: Spinnen und Weben in Smolenice-Molpír. Ein Beitrag zum wirtschaftlichen und relig.-kultischen Leben der Bewohner des hallstattzeitlichen „Fürstensitzes“, Slovenská archeológia 46, 263-268.

STEGMANN-RAJTÁR, S. 2001: Kultúrne vzťahy halštatského hradiska Molpír při Smoleniciach na príklade hlinených predmetov kultového charakteru, Pravěk NŘ 10/2000, 457-471.

STEGMANN-RAJTÁR, S. 2005: Smolenice-Molpír. In: Reallexikon der germanischen Altertumskunde 29, Berlin-New York, 146-156.

